

3587
DISPUTATIO PHYSICA II.

DE CEREVISIA,
QVOAD CAUSAS IN-
TERNAS, MATERIAM ET
Formam, consideranda.

Quæ
JOVA duce & auspice JOVA
PRÆSIDE

M. THOMA SAGITTARIO,
GYMNASII ELISABETHANI, QVOD EST
Vratislaviæ, Rectore & Professore publico,
Scholarumq; cæterarum, quæ ibid.
Inspectore,

RESPONDENTE

JOANNE HERTLINGIO,
Namslavio - Silesio, ejusdem
Gymnasii alumno,
publicè

In d. Gymnasii auditorio superiore die 23.
Jun. hor. à 7. ad 10. pomeridianis
habebitur.

VRATISLAVIÆ,
Typis Baumannianis. Anno 1617.

id
Diaetet.

160,20

Dig. diaet.

182

MAGNIFICIS, STRENUIS, NOBILISSIMIS,
prudentiâ & autoritate amplissimis

Viris

DN: ADAMO DOBSCHÜTZ,

in Silmenaw, Ducatus Wratislaviensis Præ-
fecto, & Senatus teniori meritissimo.

DN: CHRISTOPHORO POLEY,

in Thiergarten-Senatori ejusdem Reipublicæ
Vratislaviensis eminentissimo, & Scholarum
ibidem Præsidi dignissimo.

Nec non

Excellentissimis, Consultissimis, Cla-
rissimis Viris

DN: CHRISTOPHORO HEI-

NISCHERO J. U. D. inclutæ curiæ Wratisla-
viensis Syndico solertissimo.

DN: JOANNI GOLDMANNNO,

ejusdem Scabinographo fidelissimo.

*Fautoribus & Patronis suis
plurimum colendis*

*In studiorum testimonium & debitæ
observantiæ monumentum*

*has suas primitias
dicat, offert, consecrat*

Respondens

JOHANNES HERTLING,

THESIS I.

- C**ausæ rerum externæ, solæ ad producendum effectum non sufficiunt.
2. Sunt enim semper extra res constituendas.
 3. Cum sit (anima mundi) efficiens generationis erit necessariò extra generata, inquit Scaliger Exerc. 6. sect. 1.
 4. Finis nihil componit, cum sit causa externa, inquit Taurellus 2. Alp. Cæsar. q. 1. n. 11. fol. 126.
 5. Et: Finis eius rei, cuius est finis, non ingreditur essentiam, inquit iterum Scalig. Exerc. 307. sect. 27.
 6. At nihil quod externum res potest constituere.
 7. E. nec per se solum easdem producere.
 8. Nos Disputatione nupera Cerevisiæ causas EXTERNAS excussimus.
 9. E. nec illæ solæ ad producendum hoc effectum suffecerint.
 10. Imò nec intellectui nostro satisfecerint.
 11. Ille enim quod in re invenit, statuit.
 12. At & præter externas causas ille in Cerevisia internas invenerit.
 13. E. & illas è re erutas statuet & constituet.
 14. Sequamur & nos ductum Naturæ.
 15. Et iam CEREVISIÆ CAUSAS INTERNAS pro nostri propositæ ratione excutiamus.
 16. ILLÆ sunt MATERIA & FORMA.
 17. Materia namq; & forma substantiæ partes sunt atq; elementa. Scalig. in 2. Arist. de Plant. fol. 87.
 18. Materia enim ex qua fit compositum.
 19. Forma per quam fit.
 20. Hinc materia est perfectibilis, forma verò perfectiva inquit Scalig. Exerc. 307. sect. 27.
 21. Ita igitur ex materia & forma unum fit. Scal. d. l.
 22. Quia sunt causæ internæ mutua coordinatione inter se ultro citroq; dantes atq; accipientes, sua utraq; modo aliquam perfectionem. Scal. d. l.
 23. Etenim forma id agit, ut materia sit hoc aliquid. Scal. d. l.
 24. Materia videtur agere, ut forma existat. Scal. d. l.
 25. Non enim esset unum ex principis, nisi aliquid faceret. Scal. d. l.
 26. Sine ea sanè forma non potest existere. Scal. d. l.
 27. Et ipsum existere, aliquid est. Scal. d. l.
 28. Id igitur ipsum, quod est existere, præstatur à materia. Scal. d. l.

29. Et tamen forma hac nobilior. Scalig. in d. lib. 2. Arist. de plant. fol. 87.

30. Idq̄, tum RATIONE MATERIÆ, tum RATIONE COMPOSITI.

31. RATIONE MATERIÆ. Nam ut proficiscitur à Datore: ita dat ipsa materiæ, ut sit hoc quiddam, & quasi facit eam. Scalig. d. l.

32. Quasi facit, dico. Propterea quod materia est per se Ens. Scal. d. l.

33. Est enim substantia per se, etiam se juncta advenientis formæ ratione. Scal. d. l.

34. Non igitur esse facit eam SIMPLICITER; sed ut sit hoc, aut hoc sub se, id est, sub forma quæ illi est adventitia. Scal. d. l.

35. Nam materiæ ipsi est suum ἡ ἴδιον ἢ ἑἰς, quo non est forma. Scalig. d. l.

36. RATIONE COMPOSITI. Forma enim dat essentiam. Scalig. 4. de caus. lat. ling. c. 91. pag. 211.

37. Sui ipsius communicatione. Goclen. 1. Instit. Log. pag. 96.

38. Unde ἡ τελεώσις ἡ ἐντελέχεια vocatur. Eleganter Scaliger Exerc. 307. sect. 12. 14. & 39.

39. Et principium individuationis rectè statuitur. Quo de fusius nostris in Physicis Exerc. 19. th. 5.

40. Hinc forma dicitur esse, quæ dat esse rei.

41. Plenarium puto ἡ perfectum planè.

42. Nam ἡ abhinc materia non omninò potest excludi aut secludi.

43. Materia est subjectum, ex quo cum forma totum constituitur inquit Philippus lib. 2. Phys. pag. 218.

44. Materia quoq̄ ipsa nonnihil efficere videtur, puta, existentiam dare formæ inquit Scalig. in d. 2. Arist. de plant. fol. 87.

45. Alioquin inter causas non esset digna recenseri, si pateretur tantum. Scal. d. l.

46. Causæ enim quidditas perfectio est. Scal. d. l.

47. Est autem perfectio totius à parte. Scal. d. l.

48. Pars autem etiam materia est. Scal. d. l.

49. Cujus ἡ hic perfectio, hoc esse, quod ut sit factum est Scal. d. l.

50. Forma quidem dat hoc, sed non absq̄ materia. Scal. d. l.

51. Hæc perfectio ἐντελέχεια est ἡ vis aliquid faciendi. Scalig. d. l.

52. Et

52. Et materia (suo modo) ἐντελέχεια est, qua se substernit ita formæ, ut eam existere faciat, quæ seorsum non exstet, sed sit in potestate efficientis. Scal. d. l.

53. Exemplum appositum adducit Scaliger d. l. quod videas. Nos jam ad magis specialia properamus.

54. MATERIA CEREVISIÆ est Tum ORDINARIA & VVLGO RECEPTA, Tum EXTRAORDINARIA, & velut ACCESSORIA.

55. ORDINARIA est & HVMIDA & SICCA.

56. HVMIDA est aqua.

57. Ex aqua enim Cerevisiam coqui vel pueri etiam norunt.

58. Nescio an & finem & usum seu cur ex ea fiat, norint.

59. Ille conspicitur ET DVM FIT, & DVM FACTA EST Cerevisia.

60. DVM FIT. Mixtio materierum hic ita fieri debet, ut non tantum illæ uniantur. Sed vel maximè etiam ut vires & facultates commisceantur.

61. Idq̄, pro potu.

62. At quì tandem sicca omnia ita miscebuntur, ut vires etiam unà cum illis coeant?

63. Siccum solum terminari nequit à qualitatibus actiuis, imprimis hic calore.

64. Quia eius partes non cohærent, nec uniuntur.

65. At debent cohæreere & uniri, siquidem vera fieri debet mixtio.

66. Est enim μίξις τῶν μικτῶν ἀλλοιωθέντων ἔνωσις. Arist. I. de ortu & inter. c. 16. cort. 90.

67. Vel, ut placet Scaligero Exerc. 101. sect. 1. est motus corporum minimorum ad mutuum contactum, ut fiat unio.

68. E. eorum propriè erit mixtio, quorum extrema cum aliorum extremis unum fieri possunt. Scal. d. l.

69. Et hæc humida, seu ut loquitur Scalig. d. l. liquida sunt.

70. Horum enim ratio est alieno finiri termino. Scal. d. l.

71. Hinc facile eveniet, ut si duo liquida sese contingere incipiant, unum tandem fiant. Scal. d. l.

72. Quia suis terminis coarctari nequeunt. Scal. d. l.

73. Hinc vides, Humida seu liquida tantum coire posse, & verè uniri.

74. Non tamen omnia, quod rectè præcidit Sophistis effugium. Scal. d. l.

75. Nec tamen sufficit humidum.

76. Recipit quidem facile terminos alienos.
 77. At eosdem per se non retinet.
 78. E. & siccum requiritur.
 79. Sine hoc enim termini per humidum recepti conservari non possunt.
 Quod fusius explicat Zabarella lib. de mixtione, & tandem libris
 de mixti Generat. & Interitu passim.
80. DVM FACTA; HIC VT SITIM EXTINGVAT HVMECTANDO,
 81. Hæc enim ad sitim extinguendam adhibetur.
 82. In siti enim est arefactio.
 83. Hinc suctio Venarum, quæ & ipsa magis arefacit ventriculum &
 eius orificium, quod inquit Philippus Lib. de Anim. Tit. Quomodo
 fit nutritio in corpore humano.
 84. At natura arefacta indiget irrigatione. Phil. d. l.
 85. E. & hic.
 86. Imprimis cum ipsa impensè hoc appetat.
 87. Est enim sitis appetitio frigidi & humidum. Philip. d. l.
 88. Vel ut loquitur Fernel. lib. 6. Physiol. c. 12. pag. 276. est humidum frigidum desiderium.
 89. Hæc privatio non potest amoveri, nisi per aliquam contrarii positionem, vel etiam additionem.
 90. Hoc est humectatio facta per frigidum & humidum.
 91. Hoc Cerevisia habet ab aqua.
 92. E. in cerevisia coquenda rectè, imò & necessariò, adhibebitur aqua.
 93. ET VT SIT VEHICVLVM CIBI DEDVCENDO.
 94. Cibus enim per se est solidior. Philip. d. l.
 95. Est & non rarò aliquantò calidior.
 96. Hinc arefactioni isti non potest satisfacere.
 97. Multò minus propter soliditatem & corpulentiam majorem penetrare.
 98. Requirebatur ergò $\alpha\chi\eta\mu\alpha$ quoddam, quod facilius solidiora
 ad partes deferret.
 99. Hoc est aquea lubricitas, quæ rebus transportandis commixta, vel etiam
 adhærens, partes alendas, velut rore quodam irrigat.
 100. Et sic iterum rectè in apparanda cerevisia, aqua adhibebitur.
 101. Melius - peius, prout ipsa est.

102. Nam & pro aquæ conditione qui Cerevisiam variari ignorat, aquam simpl. ce. n. ut bibat, dignus est.

103. Hæc (pro hoc usu) est VEL DESCENDENS EX ALTO, vel IN-TERRA SESE CONTINENS.

104. DESCENDENS EX ALTO, est & PLUVIALIS & , ut ita loquar, NIVALIS.

105. PLUVIALIS levissima, dulcissima & tenuissima. Hippocr. lib. de aer. aq. & loc. confer Cardanum lib. 6. de rer. variet. c. 21. fol. 118.

106. Et hinc ut optima est: sic & huic nostro laboratorio, vel maxime convenire videbitur, modò semper in promptu sit.

107. Facile enim putrescit, & sic minus conveniens redditur. Hippocr. d. lib.

108. Inter pluviales tamen ipsas ipse Hippoc. lib. 6. Epid. sect. 4. cõt. 9. discrimen statuit, quod vide.

109. NIVALIS pro minus commodâ potui habetur. Hippocrati d. l. de aer. aq. & loc.

110. Clarum enim & quod bonum, inde per frigus ejectû esse credibile est.

111. Hinc illa inter non adeò bonas aquas à Medicis recensetur.

112. E. nec hic magnopere nobis profutura.

113. Nisi cum aliis mixta suam repetat integritatem.

114. Nihil enim novi si præviis. alterationibus ad illam tandem aspiret.

115. Et sic etiam sine noxa hic adhibebitur.

116. IN TERRA SE CONTINENS est vel CVRRENS, vel CONSTENS.

117. CVRRENS est & FONTANA, & FLUVIALIS.

118. FONTANA pro locis, ad quæ currit, etiam variatur. Hippoc. d. l. Ioseph. Quercetanus Diætet. Polyhistor. c. 7. pag. 218.

119. Ad Orientem quæ tendit pro optima habetur.

120. Quo in tamen & alia perpendenda, quod norunt Medici.

121. FLUVIALIS & multis suspecta est.

122. Melior tamen si celerius currat, & cum fontibus vivis & perennibus in decursu misceatur.

123. Hinc enim non parum bonitatis sibi acquirit.

124. CONSISTENS est PVTEALIS & STAGNANS.

125. Neutra magnopere grata.

126. PVTEALIS ideo: Quia frigida est admodum & valde terrea, minusq. digestionis accommodata.

127. STAGNANS ideo: Quia propter motum denegatum torpet & squallet, & sic situm q. quendam sibi contrahit. Anton. Gazius in florida Corona cap. 253. fol. 132.

128. Sed tamen & in hisce sæpè Naturam vincit ars.

129. Et motum aliquem sæpius hauriendo inducit.

130. Vel alià quadam ratione pravitatem istarum corrigit, ut cæteris paribus optimæ etiam hinc coquantur cerevisiæ.

131. Multa paucis complexus est Colerus part. 1. Oecon. cap. 4. fol. 43. ibi: Das beste Wasser zum Bier ist Bornwasser / fließend wasser / Regenwasser / vnd bißweilen auch das Wasser das aus den Seen geschöpffet wird / sonderlich wenns fein lauter vnd rein ist / vnd zu trincken taug.

132. Ant. Gazius d. l. meliorem esse putat aquam, quæ super lutum fluit, quàm quæ super petras.

133. Adjecta ratione: Quia lutum mundificet eam, & auferat ab ea res extraneas sibi admixtas, quæ sunt in ea. Num rectè? Videbimus.

134. Sit qualis - qualis, propterea decoctio adhibetur, ut illa, si quæ adest, malitia vel retundatur, vel etiam tollatur.

135. Decoctio rectificat aquæ malitiam, inquit Gazius d. l.

136. Aqua enim cocta minoris est inflationis & velocioris descensionis quod inquit iterum ex Avicenna 2. prim. Dr. 2. c. 16. & Rase in 3. Almanfor. c. 4. Gazius d. l.

137. Et hoc addo: Aquæ, quæ per se puræ, sæpè ex terra, quam permeant, novam sibi acquirunt & asciscunt qualitatem.

138. Bonam - malam prout natura illius.

139. Terra sigillata, cuius in vicinia habemus exemplum, hic maximè commendatur.

140. Et de causa illa etiam effectus testabuntur.

141. Imò & ipsius cerevisiæ sapor & color.

142. Aut si mavis, ipsa per artem & ignem exploratio.

143. SICCA est FRUMENTVM & LVPVLVS.

144. FRUMENTVM est modò HORDEVVM, modò TRITICVM, modò & AVENA modò, sed rarius filigo.

145. HORDEVVM frigidum est, idq; in primo gradu, ut placet nonnullis. Vide Jac. V Veckerum lib. 1. Medic. part. 3. fol. 122.

146. Vnde & hoc refrigerandi, exiccandi, & moderatè abstergendi vim habet.

147.

147. Est enim & hoc per se siccum, idq; in primo etiam gradu. VVecker. d. libro.
148. Quo de & hordei decoctum testabitur, quo sepius utuntur Medici. Vid. Ioan. Langiū lib. 3. Epist. Medic. 3. pag. 976. VVeck. d. l. f. 166.
149. Interim tamen bene nutrit.
150. Nam succum tenuem, & non malum generat. VVeck. d. l. fol. 122.
151. Id quod etiam de ptisana ex hoc facta affirmat Dioscorides lib. 2. c. 78. fol. 122.
152. Hic tamen & inter hujus genera probe distinguendum erit.
153. Nec enim æquè semper bona, quod ex densitate, plenitudine & colore etiam cognosces.
154. TRITICVM est calidum in primo gradu. VVeck. d. l. fol. 120.
155. Moderatum tamen in qualitatibus passivis.
156. Unde optime nutrit.
157. Imprimis si recens sit & perfectè adultum, quod asserit Dioscorias d. l. 2. c. 77. fol. 120.
158. Propter tamen crassitiem & viscositatem suam non raro obstructioni parit. Arnol. de Villano. de Regim. Sanit. c. 26. Dn. Sennertus lib. 4. Instit. Medic. part. 1. c. 4. fol. 758.
159. Quia succum aliquanto lentum generat.
160. Quod tamen & per artem facile corrigitur.
161. AVENA nec hic à quibusdam negligitur.
162. Sed potius flores Cerevisiæ adaugere deprehenditur.
163. Est & hæc calida. VVeck. d. l. fol. 124.
164. Unde & exiccat.
165. Quodammodo etiam nutrit, sed tamen tenuius quam priora. Vid. Dioscoridem d. lib. 2. c. 80. fol. 124.
166. SILIGO & hic rarius adhibetur.
167. Adhibetur tamen.
168. Modum indicat Colerus d. part. 1. Oscon. c. 4. fol. 44.
169. Minus tamen hoc ad negotium videtur esse accommodata, confer. Dioscorid. d. lib. 2. c. 83. fol. 123.
170. Unde & hodie panes inde frequentius conficiuntur.
171. Non mali, ut cum Galeno lib. 1. de Alim. facult. c. 2. Plinius lib. 18. c. 9. testatur.
172. Hæc suas proprias habent qualitates.

173. Illæ tamen aliter disponuntur.
174. Ab accessoriis & præviis alterationibus.
175. Aquæ enim immerguntur, & post nonnihil putrescere permittuntur.
176. Hinc & nonnihil accedit caloris.
177. Majus ex torrefactione.
178. Hæc enim hordei frigiditatem planè tollit, vel certè mitigat.
179. Tritici verò auget.
180. Tale enim additum tali facit illud magis tale, ut habet Physicorum
axiona.
181. Imò omnis torrefactio absumit humiditatem.
182. Hac absumpta calor, qui adest, sese magis exerit.
183. Idem & de cæteris statues.
184. LVPVLVS, vel etiam lupus salictarius, per se quidem, si plantam spe-
Es, nihil habet hic usus.
185. Surculi, primùm erumpentes, eduntur quidem more asparagorum; Sed
i coquenda Cerevisia non adhibentur.
186. Sed demùm huius flores hic sese exhibent.
187. Illi calidi sunt & sicci.
188. Vnde & vim incidendi, aperiendi, abstergendi habent præsentissimã.
189. Hinc mundant sanguinem, & putredinem non secus ac sal, prohibent.
confer Scalig. Exerc. 87. V Veck. d. l. fol. 133.
190. Quo & nomine pro cæterarum materièrum proportione, quo plus lu-
puli adhibebitur, illa etiam cerevisia erit salubrior.
191. Imò & diuturnior.
192. Nam Cerevisia imprimis à lupulo durabilitatem accipit.
193. Cuius etiam vi evanescente, & ipsa Cerevisia corrumpitur. Dan. Sen-
nertus d. l. fol. 758.
194. Scaliger d. Exerc. & hic noster. Idcirco, inquit, non solùm ad vini
saporem consequendum, sed etiam ut valetudini consuleretur, ad salubrita-
tem lupuli admistio fortassè pertinere potest.
195. Gravius tamen caput ferit, quam quæ minus huius est consecuta, cæ-
teris tamen paribus.
196. Unde & Langius d. lib. 3. Epist. Medic. 3. pag. 976. rectè in ca-
su sui ægroti potum Cerevisiæ ex lupuli salictarii floribus decoctæ, ne sua ex-
citatione caput feriret, inhibuit.
197. Alii pro lupulo adhibere dicuntur chamæpeuten. Qua de Scholiast.
in Diosc. fol. 500. & 515.

198. Unde tantum habet balitus, ut bibentes immoderatus ad insaniam
ferè redigantur, ut refert Placotomus tr. de Natura Cerevis. pag.
72.

199. EXTRAORDINARIA ET ACCESSORIA varia est.

200. Et quidem ex longè pluribus eiusmodi accessio & variatio Cerevisis
accidere posset.

201. Quicquid n. aliàs hanc cum dictis mixtionè subire, & iis aliquam con-
ferre qualitatem potest: Id & non difficulter pro libitu hinc adhiberi posset.

202. Sed non omnia placent, nec profunt etiam.

203. Hodie quidem prædictis admiscere solent, TVM HERBAS, TVM
FRVCTVS.

204. HERBAS: Hinc fit Cerevisia ex Absinthio, Salvia, Artemisia, Pu-
legio, Hyssopo, Rosmarino, Lavendula, Asaro, Origano, Carduo benedi-
cto, &c.

205. FRVCTVS. Hinc fit ex Baccis lauri, cerasis, fragis, & multis aliis,
quos jam attingere non sint pagellæ.

206. Gentes quasdam sorborum succo vinum imitatas post Virgilium, te-
stis est Scaliger d.l.

207. Pomis agrestibus montanos, vascones & cantabros, idem Scal. d.l.

208. Ficibus Mysos, Asiaticos idem Scal. d.l.

209. Americani & illi novum planè potum conficiunt, qui ipsis instar no-
stratis Cerevisiæ est.

210. Sed tamen hi potus an propriè Cerevisiæ dici possint, non immeritò
dubitatur.

211. FORMA materiæ succedit.

212. Nec enim hac caret Cerevisia.

213. Semper enim sub hac materia.

214. Vbicunq; est materia, ibi est & forma. Scalig. Exerc. 101. sect. 1.

215. Et quicquid habet materiam, habet & formam, Timpler. 3. Me-
taph. c. 2. q. 16. fol. 236.

216. Imò: Forma nihilo magis à materia separata est, quam materia ab
ipsa, Scalig. Exerc. 5. sect. 1.

217. Paucis: Omne compositum constat materia & forma.

218. Est enim compositum, quia ex partibus suis componitur. Ex Scalige-
ro Exerc. 307. sect. 27.

219.

219. At & Cerevisia compositum est.
220. Sed quæ illa sit rectè & directè describere?
Hoc opus, hic labor est.
221. Nec mirum: Differentiæ magis latent nos, inquit Philippus lib. 1.
Dial. pag. 46.
222. Nomina tu lapidis, qui quotidie tuis oculis obversatur, formam, &
Phyllida solus habeto, inquit Scalig. d. Exerc. 307. sect. 12.
223. Negotibi ullam esse formam nobis notam plenè & planè, nostramq;
scientiam esse umbram in Sole, inquit iterum Scalig. d. 1.
224. Formarum enim cognitio est rudis confusa, nec nisi per $\pi\epsilon\gamma\iota\varsigma\ \acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota\varsigma$,
inquit iterum Scalig. d. 1.
225. Nec hoc mirum: Quia forma per se in sensus non incurrit. Goclen.
Canon. 17. pag. 161. in Prodromo Lex. Philosoph.
226. Et: Forma non est in terminis, sed in profundo. Taurel. 4. Alp. Cæf.
q. 7. n. 15. pag. 760.
227. Quicquid sit: Tentemus aliquid.
228. Cerevisia, qua Cerevisia, est opus artis.
229. Ars non facit substantiam.
230. E. nec formam substantialem.
231. E. & hic manet in dispositionibus accessoriis.
232. E. & in Cerevisia, quoad artem, habebimus, partium Cerevisiæ, seu
etiam materierum convenientem $\lambda\acute{\alpha}\xi\iota\upsilon$ & dispositionem.
233. Vel si mavis, id quod ex prævia istarum materierum pro natura huius
dispositione ordinatum emergit.
234. Si naturam sociam, vel etiam adjutricem spectaveris, mixtionem hic
fieri deprehendes.
235. Cerevisia ergò erit mixta.
236. Ex partibus pluribus jam dictis.
237. At omnium mixtorum forma est unio. Ex dictis.
238. Et quidem individuorum individualis.
239. Specierum specialis.
240. Et sic tandem Cerevisiæ in specie consideratæ erit talis & talis par-
tium unio, quæ omnibus communis.
241. Sed Cerevisiæ v. c. huius Vratislaviensis, erit hæc, & sic individualis,
242. Ac proinde huius tantum propria. (unio.)
243. Hic nobiscum subsiste, & nos tecum.

E I N I S.

Dial. 160, 20